

Živočíšna ríša sveta

Veľký atlas živočíchov. Jedinečný obraz života na Zemi. Rand McNally & Company, 1973. Príroda a. s. Bratislava, 208 strán, 1992.

Na viac ako 200 stranách sa pred nami otvára pestrý svet živočíšnej ríše. Staneme sa svedkami putovania za živými tvormi po jednotlivých kontinentoch. Živočíšny svet - to je svet plný nekonečnej mnohotvárnosti druhov - pekných i smiešnych, miernych i nebezpečných, impozantných i nevýrazných - ktoré táto kniha približuje jedinečným spôsobom. Medzinárodný autorský nám tak umožňuje stráviť s ňou zaujímavé a poučné chvíle.

V knihe sa ojedinelým spôsobom podarilo zachytiť a pochopiť nesmiernu rozmanitosť živočíchov a rastlín, ich vývoj, nespočetné funkcie, ale, žiaľ, aj nebezpečenstvo, ktoré v súčasnosti čoraz viac hrozí ich vývoju a samotnému prežitiu.

Atlas podáva živý obraz evolučného vývoja, načrtáva, ako niektoré organizmy dokážu prežiť milióny rokov, zatiaľ čo iné vyhynú a nahradia ich iné druhy. Ako uchrániť pred nástrahami civilizácie tie druhy, ktoré prežili? Autori sa usilovali podať stručný prehľad od vývoja života až po objasnenie vzájomnej spätosti organizmov so životným prostredím.

Uvedenie do živočíšneho sveta jednotlivých kontinentov je veľmi názorné a postupné. Najprv sa dozvedáme čo-to o civilizačných vplyvoch a zvláštnostiach každého kontinentu, ďalej si na prehľadných mapkách zopakujeme prírodné podmienky (rozloženie pohorí a nížin, klimatických a vegetačných oblastí), ktoré najviac vplývajú na rozšírenie konkrétnych druhov. Až po tomto úvode nasledujú bližšie informácie o najvýznamnejších biotopoch a ich najdôležitejších reprezentantoch.

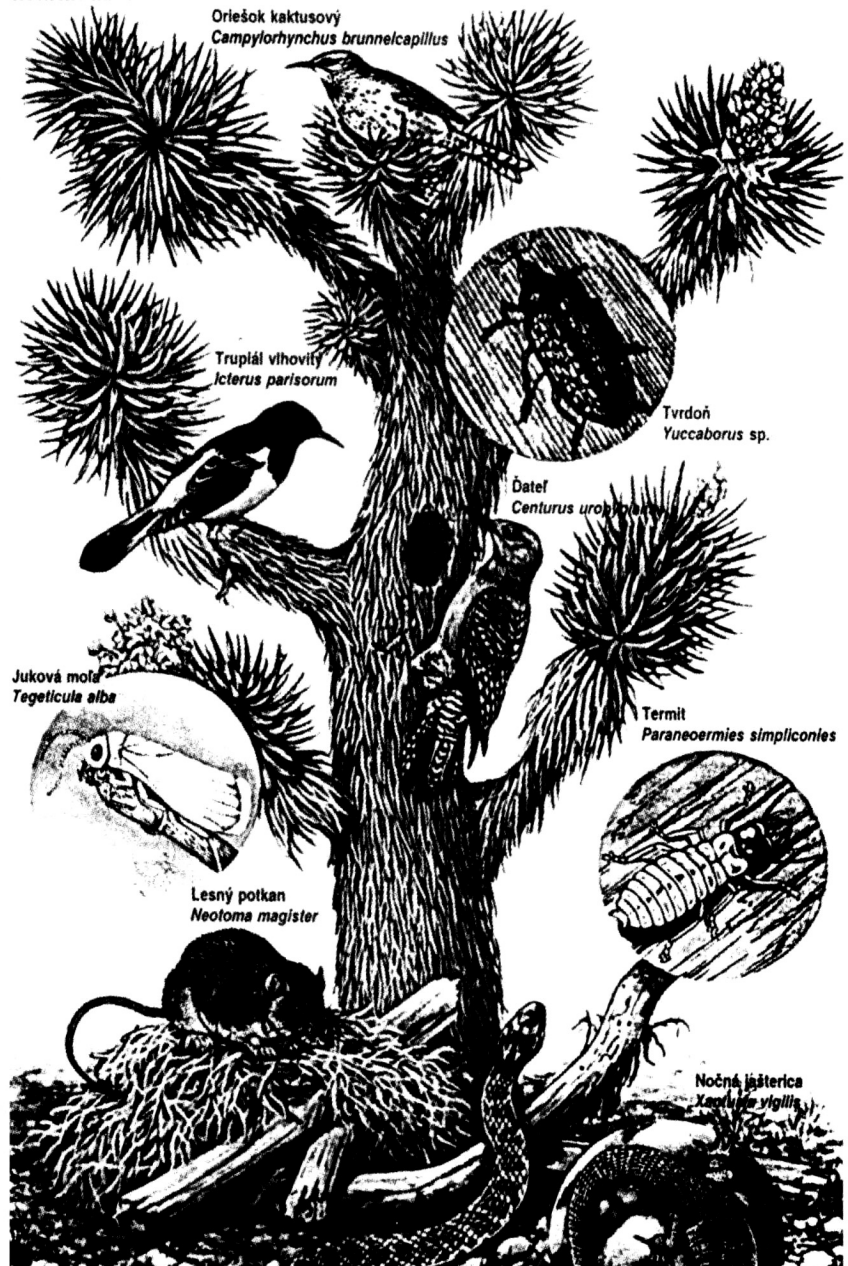
V atlase je veľa zaujímavostí o divočine sveta. Napr. veľa sa dozvieme o ochrannom sfarbení alebo tvare tela bezbranných živočíchov, ktoré sa vyhnú pozornosti iného tvora tým, že nadobudnú farbu okolia alebo zmenia svoj tvar, a tak pripomínajú konár stromu a pod. Sfarbenie živočíchov zohráva tiež významnú úlohu. Napr. pestrofarebné tela signalizujú dravcom, že ich mäso je nechutné, alebo dokonca spôsobuje otravu. Aj v rastlinnej ríši nájdeme takéto príklady. Okvetné lístky pripomínajú krídla, aby privábil hmyz na opelenie. To je iba nepatrný zázrak života na našej planéte. Pri každom prelistovaní knihy upúta nová informácia, nad ktorou sa hodno zamyslieť.

Text jednotlivých kapitol je veľmi úsporný, ale o to obsažnejší. Podstatné sú obrázky s vysvetľujúcim textom. Neilustrujú atlas samoúčelne, sú vybrané veľmi dôsledne, aby čitateľa neinformovali iba o určitom jedincovi (jeho vzhľade), ale aby zachytili jeho areál výskytu, špecifické tvary a odlišnosti jedincov v rôznych oblastiach, prepojenosť na ďalšie or-

ganizmy, príp. jeho výskyt je vyznačený na prehľadných mapách. Kniha je nabitá informáciami, niet tu jedinej strany, z ktorej by sa zvedavý čitateľ nepoučil, alebo by mu neposkytla materiál na uvažovanie.

Farebné fotografie, perokresby, mapky, grafy, schémy - to tvorí podstatnú časť zaujímavej publikácie, ktorou budú nadšení

Centrum života - Po dnešných púšťových oblastiach na juhozápade Severnej Ameriky sa vofakedy túlili mamuty a divé favy. Tieto obrovské zvieratá už dávno vyhynuli, ale aj tak tu ešte možno nájsť život. Stromy juky sú útočiskom pre množstvo drobných živočíchov. Jedným z nich je trupiál, ktorý hniezdi medzi lístím. Hmyz okolo koreňov juky priťahuje iné živočíchy a tie sú potom výzvou pre nočného hada.

malí i veľkí obdivovatelia živočíšnej ríše. Táto kniha prebúda záujem o globálny pohľad na prírodu. Preto nie je iba vynikajúcou príručkou o voľne žijúcich živočíchov, ale aj o ich prírodnom životnom prostredí.

Tatiana Hrnčiarová

(Ne)Populárne o mokradiach

Klescht, V., 1993: **Mokrade - Wetlands**. Vydavateľstvo Ekológia, Bratislava, 22 s.

Pre Slovenský ústav ochrany prírody vydalo vydavateľstvo Ekológia graficky nápaditú, príťažlivú a potrebnú dvojjazyčnú brožúru na kriedovom papieri o mokradiach. Podľa označenia „Príroda Slovenska“ sa možno domnievať, že ide o premyslený edičný zámer a budúci rad publikácií, na ktoré naša verejnosť už dlhšie čaká.

Autor publikácie prístupnou formou a faktograficky vyvážené podáva a fotografiami, mapou i grafmi ilustruje v jednotlivých kapitolách doterajšiu históriu mokradí, ich ekologický a ekozozologický význam i medzinárodné aktivity na ich ochranu. Záverečnú časť predstavuje faktografia o medzinárodne registrovaných (Zoznam Ramsarskej konvencie) lokalitách na Slovensku. Usporiadanie slovenských a anglických textov je riešené netradične „na preskáčku“, ale vzhľadom na výrazné označenie kapitol prehľadne. Jedinou výnimkou je kapitola „Mokrade nie sú iba močiare“, z ktorej v angličtine ostal iba nadpis.

Až potiaľ možno autorovi i SÚOPu poďakovať a zagratulovať. V celkom inom svetle sa však publikácia ocitne, ak hodnotíme anglický text. Početné chyby nemajú charakter iba preklepov, ale viditeľné sú nedostatky v odbornej terminológii a bohužiaľ, i v štylistike. To v publikácii poprednej ekozozologickej inštitúcie zaráža a bolí o to viac, že časť nákladu nás mala reprezentovať na konferencii signatárov Ramsarskej konvencie v júni v Japonsku. Anglicky čítajúci záujemca bude najprv prekvapený výskytom slovenských slov v súvislosti anglickom texte (occurrence of vydra riečna, communities of bogs and lužný forst) a potom šokovaný niektorými slovnými spojeniami. Na ochutnávku ponúkam preklad: celkový počet hniezdiacich druhov vtákov, všetky druhy obojživelníkov Slovenska = whole collection, nestlike kind of birds, all kinds of Slovak amphibians! Niektoré tlačiarenské

chyby (synergizmus preklepov a škriatkov) sú však úsmevné až pôvabné, pretože napriek zmateku sú zmysluplné. Posúďte sami: marcové lesy (march-marsh), výbory vlhkých lúk (committee-community), vystrašené druhy (scared-scarce-rare) či pôrodné zarastanie vegetáciou (natal-natural).

Záverečný dojem je, že dobre myslený zámer vyšiel sčasti naprázdno kvôli zhonu, v ktorom sa publikácia pripravovala. Zrejme nebol čas na posudky a lektorovanie, a to by sa pri budúcich tituloch nemalo stať. Zaradenie vodopádov do podskupiny umelých vodných telies (zdrže, kanály) je asi tiež takéhoto pôvodu. Edičné údaje prekladateľa neprezrádzajú, možno zámerne, takže do zlého svetla sa nechtiac a neprávom dostáva autor alebo vydavateľ. Podobná česká publikácia, ktorá vyšla v tom istom čase a s podobným zámerom nám naproti tomu prezrádza, že Hana Čížková, Ján Květ a Jeremy Smit za svoju angličtinu ručia. To už by však bola téma samostatnej recenzie.

Mikuláš J. Lisický

Ochrana živej prírody

Hardes, Steven R., Spellerberg, Ion F., 1992: **Biological Conservation**. (Ochrana živej prírody) Cambridge University Press, Cambridge. Paperback, 123 s., 22. obr., 19 tab.

V poslednom desaťročí sme zaznamenali zvýšený záujem o problematiku ochrany živej prírody, či už v domácom alebo celosvetovom meradle. Strata druhového bohatstva našej planéty a genetickej diverzity organizmov patria medzi najvýznamnejšie globálne problémy životného prostredia. Niektoré druhy miznú rýchlejšie ako ich človek stihne poznať - rozlíšiť a opísať.

V hlavnej časti knihy sa objasňuje význam ochrany v rôznych oblastiach, pričom sa uvádza dosiahnutý pokrok a mnohé projekty.

Publikácia má 4 kapitoly: 1. Ochrana živej prírody v súvislostiach. 2. Rast a vývoj ochrany prírody. 3. Prečo chrániť prírodu. 4. Ochrana prírody v praxi.

Autori vymedzujú predmet biologickej ochrany, objasňujú ochranu živej prírody ako vedu, načrtávajú iné prístupy a vysvetľujú hodnotu a význam ochrany živej prírody. Ochrana živej prírody využíva vedecké poznatky najmä taxonómie, genetiky, populačnej biológie a ekológie. Poskytuje základ pre management a ochranu živých organizmov, stanovišť

a ekosystémov, ktoré ovplyvňujú kvalitu nášho života.

Pri vývoji ochrany prírody sa venuje pozornosť osobitne Medzinárodnej únii ochrany prírody (IUCN) a Svetovému fondu na ochranu prírody (WWF), publikáciám ochrany prírody, zákonom na ochranu voľne žijúcich organizmov a medzinárodným dohodám, ako sú Bernská konvencia o ochrane živej prírody (rastlín a živočíchov) a prírodných stanovišť v Európe a Ramsarská konvencia na ochranu mokradí medzinárodného významu.

Autori zdôvodňujú potrebu ochrany živej prírody v súvislosti so stratami biologickej diverzity a hodnotami prírody samej. V prípade biologickej diverzity sa venujú vymieraniu druhov, činnostiam človeka vedúcim k poklesu diverzity, ako sú deštrukcia stanovišť, ničenie tropických lesov, lov a obchodovanie so zvieratami, vojny, znečistenie a pod. V druhom prípade uvažujú o etických, estetických a úžitkových (pre poľnohospodárstvo, medicínu, priemysel) a ekologických hodnotách živej prírody.

Takmer polovica knihy sa venuje praktickým problémom ochrany živej prírody. Taxonómia, systematika a biodatabázy sa považujú za kľúče k ochrane živej prírody. Autori vysvetľujú úlohu chránených území, botanických a zoologických záhrad. Zaoberajú sa ochranou druhov ohrozených obchodom, ochranou morskéj prírody, mokradí, tropických lesov, ochranou prírody v mestskom prostredí, biologickou ochranou a poľnohospodárstvom, biologickou obnovou a tvorivou ochranou prírody, vzťahom ochrany prírody, ekonomiky a politiky a naopak, ochranou životného prostredia vo vzťahu k budúcnosti.

Do dodatkov autori zaradili 5 komplexných praktických cvičení na podporu diskusie, záujmu a praktickej činnosti v oblasti ekológie a ochrany prírody a tiež užitočný zoznam organizácií, ktoré sa zaoberajú ochranou živej prírody a ochranou prírody vôbec (viac ako 60 adries!). Je tu bibliografia a odkazy na ďalšie práce.

Túto „útlu“ knihu môžeme chápať ako stručný úvod do problematiky ochrany živej prírody a v tomto smere ju odporučiť aj našim čitateľom. Neuspokojí však v plnej miere náročnejšieho čitateľa, resp. profesionálneho pracovníka v ochrane prírody, pretože neobsahuje všetky oblasti záujmu ochrany živej prírody a vyhýba sa diskusiám s rôznymi názormi a prístupmi k ochrane prírody, ktoré sa v posledných rokoch objavili v odborných časopisoch a knižných monografiách. Nebolo to účelom knihy, ktorá vyšla v sérii *Biology in Focus* určenej na doplnenie učebníc základného kurzu pre zvýšenie úrovne študentov.

Pavol Eliáš